

RAPORT PRELIMINAR DE EVALUARE PRIN PRISMA DIMENSIUNII DE DIZABILITATE A PLATFORMELOR ELECTORALE ALE CONCURERILOR LA ALEGERILE PARLAMENTARE DIN 28 SEPTEMBRIE 2025

Alegerile Parlamentare din Republica Moldova din 28 septembrie 2025 sunt extrem de importante - ele definesc viitorul Republicii Moldova. În funcție de modul în care se va configura Parlamentul, vor exista mari schimbări politice, economice și sociale. Aceste alegeri vor avea un impact profund asupra modului în care republica se va dezvolta în următoarele decenii, în raport cu valorile sale interne și relațiile externe.

Alegerile Parlamentare din Republica Moldova din 28 septembrie 2025 sunt importante și pentru comunitățile persoanelor cu dizabilități și pentru cei 150,5 mii alegători cu dizabilități. Atitudinea societății și gradul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități este un indicator - „o hârtie de turnesol” pentru evaluarea nivelului democrației într-o societate.

Alianța INFONET, membră a Coaliției pentru Alegeri Libere și Corecte, în cadrul campaniei „Acces la vot pentru toți”, în parteneriat cu circa 10 organizații neguvernamentale și grupuri de inițiativă, monitorizăm Alegerile Parlamentare din 28.09.2025 din perspectiva incluziunii persoanelor cu dizabilități. În săptămâna 22-26 septembrie vom organiza zilnic câte o conferință de presă și vom lansa câte un raport de evaluare pe dimensiunea de dizabilitate.

Astăzi vorbim despre platformele electorale. Platforma electorală a unui concurent la alegeri este extrem de importantă, deoarece reprezintă viziunea și angajamentele acestuia față de alegători. Ea reflectă nu doar intențiile politice, dar și valorile, prioritățile și soluțiile pe care candidatul le propune pentru problemele societății. Un grup de experți pe dimensiunea de dizabilitate au evaluat platformele electorale ale celor 23 de partide - concurenți electorali la Alegerile Parlamentare din 28 septembrie 2025. Raportul a fost compilat în perioada 29.08.2025 - 21.09.2025.

Iată câteva concluzii preliminare, preponderent cantitative:

Concluzii generale:

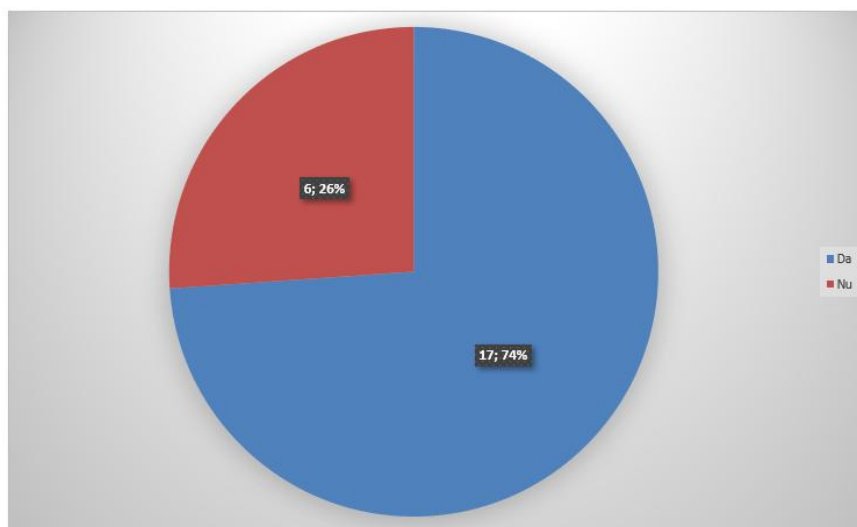
- Analizând site-urile concurenților electorali, au fost identificate programe electorale doar la 17 concurenți. Dintre care doar 9 concurenți electorali au Platforme Electorale ce includ dimensiunea dizabilității, iar 1 concurent se referă doar tangențial la dizabilitate.
- **Una din problemele identificate este faptul că deseori partidele politice denumesc diferit programul electoral, ca, de exemplu: *program politic, viziunea partidului, program popular, ceea ce creează confuzie pentru cititori și necesită o clarificare suplimentară, dacă documentul respectiv se referă la alegerile Parlamentare din 28 septembrie sau nu.***
- La 6 concurenți electorali programele electorale sunt bine structurate pe componenta dizabilității, includ atât dimensiunea socială, medicală cât și cea bazată pe drepturi. Există și viziuni bazată pe drepturi prin crearea de condiții ca persoanele cu dizabilități să devină membri activi în societate, mai exact, să aibă acces la educație și la servicii de angajare în câmpul muncii și la participare în viața comunității.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeeană din resursele oferite de Suedia.

- La 3 concurenți electorali, subiectul persoanelor cu dizabilități este încadrat în categoria „persoanelor vulnerabile”, alături de vârstnici și familii cu venituri mici. Această abordare reflectă în principal o perspectivă socială, axată pe sprijin și protecție, fără a fi dezvoltate dimensiuni medicale sau o viziune bazată pe drepturi (participare, incluziune, viață independentă). Remarcăm un lucru pozitiv: în programele electorale din acest scrutin, nu s-au identificat cuvinte devalorizante la adresa persoanelor cu dizabilități.
- Există o tendință negativă comparativ cu alegerile parlamentare din 2021 în ceea ce privește procentul candidaților electorali care reflectă tematica persoanelor cu dizabilități în programele sale electorale, astfel, este vorba de 43 % din totalul concurenților electorali în 2025, față de 63% în 2021.
- Majoritatea concurenților electorali nu au pe site-ul lor o sinteză pe capitole care să permită ușor identificarea subiectelor de interes pentru alegător, cum ar fi, de exemplu, capitolul care se referă la persoanele cu dizabilități. Astfel, pentru a găsi informația despre propunerea politică a partidului, este necesară o căutare suplimentară după cuvinte cheie, lucru care nu este accesibil tuturor, sau necesită abilități mai avansate de utilizare a computerului. De asemenea, nu există o adaptare a programelor electorale în format ușor de citit, ușor de înțeles pentru persoanele cu dizabilități intelectuale.
- **La fel, nu există programe electorale traduse în limbaj mimico-gestual sau în sistem Braille.**
- **Până la ziua de astăzi niciun concurent electoral nu a menționat subiectul dizabilității în dezbaterile electorale care au avut loc la posturile ProTV, N4, CINEMA 1. Concluziile finale la acest capitol, inclusiv cele calitative, vor fi prezentate în raportul general, care va fi lansat pe 15 octombrie 2025 și va include toate posturile TV la care au avut loc dezbateri.**

Existența unui program electoral publicat de către concurenții electorali

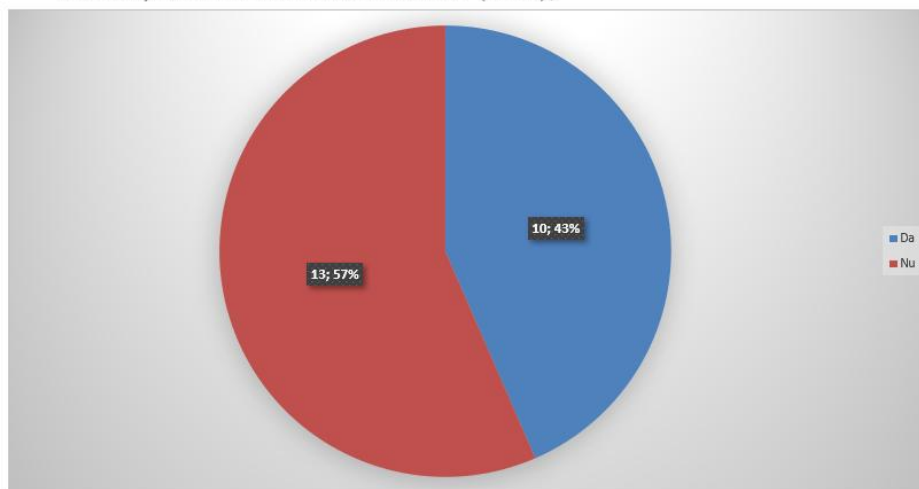
- Au program electoral (publicat și identificat): 17 (74%);
- Nu au program electoral sau nu a fost găsit: 6 (26%);

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeeană din resursele oferite de Suedia.

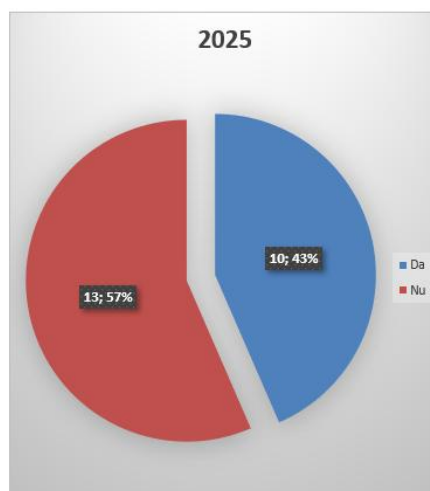
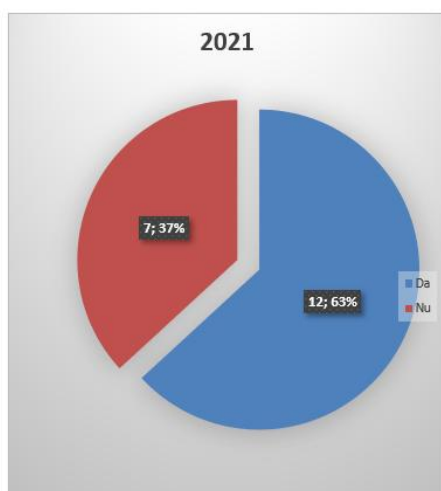
Menționarea dizabilității în programul electoral de către concurenții electorali

- Menționează explicit sau tangențial dizabilitatea în program: 10 (43 %);
- Nu menționează deloc dizabilitatea: 13 (57%);

Menționarea dizabilității în programul electoral (date comparative 2021 / 2025)

- 2025 - 43 %
- 2021 - 63 %

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeană din resursele oferite de Suedia.

Concluzii specifice:

- Din cele 23 de partide: au site și FB – 19 partide, blocuri sau candidați;
- Au doar pagina FB – 3 candidați independenți;
- Nu au nici site, nici FB – 1 candidat;
- Au program electoral (publicat și identificat în analiză): 17 (74%);
- Nu au program electoral sau nu a fost găsit: 6 (26%);
- Menționează explicit sau tangențial dizabilitatea în program: 10 (43 %);
- Nu menționează deloc dizabilitatea: 13 (57%);
- Dintre cei 9 candidați care menționează explicit dizabilitatea în programul său, 6 menționează direct integrarea persoanelor cu dizabilități în diverse domenii (educație, învățământ, viața socială, piața muncii, etc.);
- Majoritatea concurenților electorali au inclus prevederi ce se referă la pensii și indemnizații pentru persoane cu dizabilități;
- **Problema accesibilității (fizică și la servicii publice) este regăsită în platformele a 2 candidați electorali;**
- La fel, problema dezinstituționalizării este regăsită în platformele a 2 candidați electorali;
- Majoritatea candidaților electorali au prevăzut în programele lor activități de asistență pentru persoane cu dizabilități (subvenții, pensii, etc).

Recomandări preliminare:

1. Concurenții electorali sunt îndemnați ca, pe viitor, să elaboreze sinteze pe capitole, în format text, ale programelor electorale.
2. Să asigure prezentarea programului electoral și în format mimico-gestual și audio, cu link direct către YouTube, astfel încât persoanele cu dizabilități de auz și persoanele nevăzătoare să poată accesa cu ușurință oferta electorală.
3. Să realizeze o versiune adaptată a programului electoral în format „ușor de citit și ușor de înțeles”.
4. Denumirea programului electoral să fie formulată clar, indicând explicit pentru ce tip de alegeri este elaborat. În prezent, pe site-urile unor concurenți electorali se folosesc termeni precum „program politic”, „program popular”, „viziune” sau „teze”, ceea ce crează confuzie. De multe ori, cititorii descoperă abia la final că documentul se referă la alegeri deja încheiate.
5. *De Legea Ferenda:* După înregistrarea în cursa electorală, concurenții ar trebui să fie obligați să transmită Comisiei Electorale Centrale, pe lângă statut, și programele lor electorale. Această practică ar facilita identificarea documentelor, mai ales că experiența alegerilor din 28 septembrie a arătat că, în cazul a 6 concurenți electorali, programele nu au putut fi găsite.

Această misiune de evaluare este realizată în cadrul proiectului „Alegeri libere și incluzive – precondiție pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și pentru o democrație funcțională în Republica Moldova”, implementat de Alianța INFONET și susținut financiar de Fundația Est-Europeeană din resursele oferite de Suedia.